

<https://doi.org/10.18485/analiff.2022.34.2.13>

821.163.41.09-31 Селенић С.

821.134.2(82).09-32 Кортасар Х.

Posledice socijalnih revolucija u romanu *Ubistvo s predumišljajem* Slobodana Selenića i pripovesti „Zaposednuta kuća“ Hulija Kortasara

Ana Z. Huber*

Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet

Ključne reči:

Ubistvo s predumišljajem
Slobodan Selenić
„Zaposednuta kuća“
Hulio Kortasar
socijalna revolucija
komunizam
peronizam

Apstrakt

Tema ovog rada jeste analiza književne obrade posledica socijalnih revolucija u romanu *Ubistvo s predumišljajem* (1993) Slobodana Selenića i pripovesti „Zaposednuta kuća“ (1946) Hulija Kortasara. Selenić se bavi padom građanske klase i usponom nove komunističke elite u posleratnom Beogradu, a Kortasar životom bivših argentinskih veleposednika u Buenos Ajresu za vreme vlasti Huana Perona sredinom XX veka. Oba književnika predstavljaju suptilnim književnim sredstvima sukobe stare i nove elite i uticaj velikih političkih prevrata na svakodnevni i privatni život stanovnika Jugoslavije, odnosno Argentine. Komparativnom analizom ova dva književna dela ustanovićemo sličnosti i razlike u književnom prikazu hronološki bliskih istorijskih događaja u dve međusobno udaljene države. Uzećemo u obzir i teorijske postavke o civilizaciji i varvarstvu argentinskog intelektualca Dominga Faustina Sarmijenta. Posledice socijalnih revolucija u ovim delima mogu se klasifikovati kao finansijsko-socijalne, emocionalne i intelektualne. Objasnićemo na koji je način svaka od grupa posledica uticala na protagoniste Selenićevog romana, odnosno Kortasarove pripovetke. (primљeno: 7. avgusta 2022; prihvaћeno: 23. oktobra 2022)

<https://anali.fil.bg.ac.rs>

1. Uvod

Srpski i jugoslovenski pisac Slobodan Selenić (1933–1995) i argentinski književnik Húlio Kortasar (Julio Cortázar, 1914–1984) stvarali su svoja dela u približno isto vreme, u državama sa veoma kompleksnom društveno-političkom situacijom. Okosnicu njihovog stvaralaštva čine prikazi društvenih prevrata, klasnih sukoba i bunta protiv (novo)uspostavljene političke hijerarhije. Roman *Ubistvo s predumišljajem* (1993) poslednje je Selenićevo delo, dok pripovetka „Zaposednuta kuća“ (“Casa tomada”, 1946) iz zbirke *Zverinje* (*Bestiario*, 1951)¹ pripada početnoj fazi Kortasarovog književnog rada. Selenićev roman zasnovan je na realističkom narativnom postupku uz primese postmodernističke pseudodokumentarnosti, dok Kortasarova pripovetka odgovara njegovoj poetici psihološke i socijalno angažovane fantastike, gde svakodnevne situacije bez vidnog razloga prelaze u oblast fantastičnog (Pavlović-Samurović, 1993: 541)².

Objašnjavajući sopstvenu poetiku, Kortasar piše:

[Č]ak i u tom trenutku kada moje učešće i moje osećanje za istoriju praktično nisu postojali, vrlo rano mi je nešto u meni govorilo da književnost, čak i ona koja potpada pod najmaštovitiju fantastiku, nije samo u čitanju, u bibliotekama i u časniku u kafeima. Još kao vrlo mlad osetio sam u Buenos Ajresu kontakt sa stvarima, sa ulicama [...]³. (Kortasar, 2018: 18)

Upliv fantastike u svakodnevnu, istorijski utemeljenu situaciju, prisutan je upravo u pripovesti „Zaposednuta kuća“.

Selenić se bavi padom građanske klase i usponom nove komunističke elite u posleratnom Beogradu, a Kortasar životom bivših argentinskih veleposednika u Buenos Ajresu za vreme vlasti Huana Dominga Perona (Juan Domingo Perón) sredinom XX veka (vladao je u dva navrata, 1946–1955. i 1973–1974. godine). Govoreći o ratnom i posleratnom periodu u Beogradu, Selenić (1993) opisuje kako je seljački Beograd, bilo četnički, bilo partizanski, uživao u gubitku moći gospode i njihovoj bednoj poziciji, u kojoj, kako opisuje „mole za jedno jaje i daju klavir za pedeset kila brašna“. Selenić (1993) taj prevrat opisuje kao osvetu sela prema gradu koji živi dobro i kao „tektonski sociološki poremećaj“.

U ovoj komparativnoj analizi opredelili smo se za političko-sociološki pristup u tumačenju Kortasarove priče. To svakako nije jedini mogući pristup⁴, ali je najadekvatniji za poređenje sa Selenićevim romanom. Prema ovom pristupu, Kortasar u „Zaposednutoj kući“ metaforično iskazuje antiperonističke stavove argentinske srednje klase, koja se upravo 1946. godine suočila sa uključivanjem

1 Priča je prvobitno objavljena u časopisu *Los Anales de Buenos Aires*, koji je uređivao Horhe Luis Borhes, da bi kasnije bila uvrštena u zbirku *Zverinje* (Torres Vergel, 2019: 222).

2 Pojedini autori opisuje pripovetku „Zaposednuta kuća“ kao „fantastičnu alegoriju“ (Guerra Guanga, 2022: 52).

3 Prev. Sofija Živković

4 Do sada je priča tumačena i iz religijskog, psihoanalitičkog, fenomenološkog, topoanalitičkog, čisto fantastičkog ugla (Sánchez Peiró, 2006; Yushimito del Valle, 2009; Torres Vergel, 2019; Hernaiz, 2020).

radničkih masa u političko-ekonomska pitanja zemlje (Torres Vergel, 2019: 222). Prvi istraživač koji ovu priču tumači u antiperonističkom ključu jeste Huan Hose Sebrelí (Juan José Sebrelí). Godine 1964. formulisao je sledeću hipotezu: „Jedna pripovetka Hulija Kortasara, „Zaposednuta kuća“, fantastično izražava, iako se autor nije tako izjasnio, onaj uznemirujući osećaj invazije koji „crne glave“⁵ izazivaju među srednjom klasom“⁶ (Sebrelí, 1990: 104).

2. Socijalna revolucija i promena identiteta

Češko-austrijski filozof Karl Kaucki (Kautsky, 1977: 307) definiše socijalnu revoluciju sledećim rečima: „samo ona politička revolucija postaje socijalnom revolucijom koju diže jedna dosada društveno potlačena klasa, koja je prisiljena da svoju političku emancipaciju dovrši socijalnom emancipacijom, jer njezin dosadašnji društveni položaj stoji u nespojivoj opreci s njezinom političkom vladavinom“. Kaucki (Kautsky, 1977: 307) dalje navodi: „socijalna revolucija nespojiva je sa interesima vladajućih klasa jer u svakom slučaju znači uništavanje njihove pozicije moći“. Ovakva definicija socijalne revolucije odgovara sledu događaja u Jugoslaviji posle 1945. godine, kada Komunistička partija Jugoslavije (KPJ) uspostavlja novi sistem vlasti. U slučaju Argentine, populistički nastrojen političar Huan Peron oslonio se na radničku klasu i dodelio joj mnogobrojne privilegije kada je došao na vlast 1946. godine, kako bi učvrstio svoju lidersku poziciju kroz podršku najbrojnijeg i najsiromašnijeg sloja stanovništva.

Politikolog Zoran Krstić (2014: 137–144) kao glavne karakteristike peronizma izdvaja politički populizam, prezidencijalizam i personalizaciju vlasti, principe koje je i sam Peron definisao u svom tekstu *Dvadeset istina (Las veinte verdades peronistas)* (Perón, 1950). Populizam se ogleda pre svega u već pomenutom uključivanju radničke klase u socijalni, politički i ekonomski život Argentine (u kom do tada nije aktivno učestvovala, te u tom smislu možemo govoriti o socijalnoj revoluciji). Peronistička elita je oscilirala između levičarskih i desničarskih pozicija kako bi pridobila što šire narodne mase, što je jedna od ključnih razlika u odnosu na jugoslovensku komunističku elitu, koja je posle socijalne revolucije uspostavila komunistički, odnosno socijalistički, levo orijentisani režim. Prezidencijalizam podrazumeva sprovođenje mera u cilju jačanja liderske pozicije predsednika (stvaranja kulta ličnosti), autoritarnost predsedničke figure i njegovo pozicioniranje iznad političkih partija i institucija, što rezultira ekstremnim sistemom vlasti tipičnim za Latinsku Ameriku, koji se naziva kaudiljizam (*caudillismo*). U ovom pogledu svakako se mogu zapaziti sličnosti sa jugoslovenskim predsednikom Josipom Brozom Titom. Što se tiče privredno-demografskog aspekta, takođe se mogu uočiti sličnosti između Jugoslavije i Argentine ovog perioda po pitanju državnog

5 Izraz „crne glave“ (*cabecita negra, negros*) koristili su antiperonisti kao pogrdnu odrednicu za peroniste, koje su povezivali sa nekulturom i prostotom.

6 “Un cuento de Julio Cortázar, “Casa tomada”, expresa fantásticamente, aunque el autor no se lo haya propuesto, esta angustiosa sensación de invasión que el cabecita negra provoca en la clase media”. Prevodi su autorski, osim kad je naznačeno drugačije.

intervencionizma, industrijalizacije i uporišta režima u radničkim i seljačkim slojevima društva, kao i u načelnim idejama socijalne pravde i masovnom prilivu ruralnog stanovništva u gradove. U kontekstu književnih dela o kojima se govori u ovom radu, kao karakteristike postrevolucionarnog doba u obe države treba istaći paternalizam prema radničkoj klasi i neprijateljski odnos prema postojećim elitama, koji je uzrokovao destabilizaciju buržoazije. Sudar ruralnog i urbanog prisutan je u gotovo svim Selenićevim delima, kako proznim, tako i dramskim.

Neprijateljski odnosi prema drugom ili drugačijem, bilo da su u pitanju klasni, verski ili nacionalni sukobi, predmet su istraživanja mnogih proučavalaca. Tako Bogoljub Šijaković (2012: 59) objašnjava da je glavni cilj stigmatizovanja drugog da mu se izazove kriza identiteta, strah i osećaj nedostojnosti. Na taj način se kod stigmatizovanog budi osećaj da je potrebno da postane sličan dominantnoj strani, koja mu je krizu identiteta i izazvala. Ulrich Bielefeld (1998: 109) tvrdi da „stranac postaje neprijatelj kad mu se oduzme individualnost“, što je „u vezi sa kolektivizacijom vlastitog u velikim grupama“⁷. U Selenićevom i Kortasarovom delu pripadnicima starih elita oduzimaju se prava na stavove i stil života koji su oduvek vodili, a kao jedino rešenje nudi im se utapanje u dominantni kolektivni identitet, i to samo ukoliko im dominantna strana to dopusti. Amin Maluf (2016: 57–58) smatra da je ceo XX vek ispunjen identitetskim sukobima, koji u najvećem broju slučajeva završavaju u izopačenostima. On takve izopačenosti zapaža u svim ideologijama: komunizmu, liberalizmu, nacionalizmu. Danijela Vujisić (2015: 224) ističe da se Selenićevi romani tematski baziraju na načelu alteriteta, odnosno drugosti. Naime, Selenićevi junaci uvek nastupaju u opoziciji u odnosu na neke druge, drugačije, različite od njih samih. Dok je u *Ubistvu s predumišljajem* očito da su Jelena, Jovan, Stavra i Branko deo „drugog“, starog sveta, a da su Krsman, drugarkata Milesa, pukovnik Morozov i ostali seljaci i komunisti deo „prvog“, novog i vitalnog, opipljivog sveta⁸, kod Kortasara se Irene i njen brat prikazuju u opoziciji prema apstraktnim neprijateljima iz novouspostavljenog sistema.

Sukob „starih i novih klasa“ definisan je još u XIX veku u argentinskoj književnosti. Pisac i političar Domingo Faustino Sarmijento (Domingo Faustino Sarmiento, 1811–1888) napisao je 1845. godine žanrovski heterogeno delo *Civilizacija i varvarstvo. Život Huana Fakunda Kiroge. Fizički izgled, običaji i prilike u Republici Argentini (Civilización y barbarie. Vida de Juan Facundo Quiroga. Aspecto físico, costumbres y ámbitos de la República Argentina)*, u kom kao ključnu dihotomiju argentinske istorije i društva označava sukob civilizacije i varvarstva (*civilización y barbarie*). Opisujući život argentinskog kaudilja Fakunda Kiroge, Sarmijento (Sarmiento, 2012) prepoznaje civilizacijske vrednosti u Evropi, Severnoj Americi i urbanoj sredini,

7 Prev. Drinka Gojković

8 Vladušić (2019: 159) zapaža da je takva opozicija prisutna i u ravni romana posvećenoj građanskim ratovima devedesetih, pa je tako vidljiva podela na anacionalni građanski sloj i narod sa nacionalnom samosvešću. Dodali bismo da je ovo kontrast u odnosu na Beograd posle Drugog svetskog rata, kada je građanskom sloju većinom bila bliska ideja srpstva i kraljevine, a narodu (seljacima, radničkoj klasi) pre svega ideja jugoslovenstva i komunizma. Apic (2016: 15) takođe zapaža da Selenić poroke srpskog naroda pripisuje majoru Krsmanu, koji oličava početak gubitka duha komunističkog internacionalizma u Jugoslaviji.

dok su varvarske tendencije, prema njegovom mišljenju, prisutne u Latinskoj Americi, Španiji i u seoskoj ruralnoj sredini. Sarmijento smatra da su ovakvi sudari nespojivi i da se zemlje u kojima vlada varvarstvo, poput Argentine, nikada ne mogu modernizovati ni intelektualno dovoljno razviti. On se zalaže za revoluciju u obrazovanju, prosvetećenosti i kulturi, kojom bi vodeće pozicije stekli najumniji ljudi, nosioci osobina civilizacije.

U Kortasarovoj priči i Selenićevom romanu zapaža se da takve vrednosti gube na značaju sa usponom nižih društvenih slojeva u socijalnim revolucijama. Tako Irenin brat, koji čita francusku književnost i svira klavir, ne može da nađe svoje mesto u novom svetu. Jovan, poznavalac istorije umetnosti, japanskog jezika i svetske književnosti, ne može i ne ume da se uklopi u novi svet, kako on kaže, „partizanskih zulukafera“ (Selenić, 2020: 41) bez škole i manira, kao ni Branko Kojović, koji ih metonimijski naziva „krsmani“ (Selenić, 2020: 101). Jovan čak preduzima ekstremne korake poput namernog koketiranja sa fašističkim idejama kako bi se maksimalno distancirao od nove postrevolucionarne ideologije. On ignoriše stvarnost, bavi se trivijalnostima u trenucima kada se sve oko njega raspada, baš kao što Irene neprekidno plete i para vunicu bez smisla⁹, a njen brat čita i razgleda skupocene porodične predmete, bez ikakve svesti o spoljašnjem svetu i stvarnosti. Jovan predstavlja degenerisani aspekt gradskog života na Balkanu, koji je prinuđen da se suoči sa vitalnošću ruralnih pridošlica (Norris, 1999: 147), ali je spram njih nemoćan i slab. Istu slabost pokazuju i Irene i njen brat, kojima ostaje samo da se povuku pred nadmoćnijom silom koja postepeno zaposeda njihov privatni prostor. Sarmijento (Sarmiento, 2012) kao glavnu problematičnu karakteristiku predstavnika varvarstva ističe upravo njihovu vitalnost i snagu, koja nedostaje nosiocima civilizacijskih vrednosti, te je baš zbog toga teško uspostaviti takve vrednosti kao normu.

U Selenićevom romanu lik Branka analizira komunistički jezik i njegove razlike u odnosu na staru građansku klasu. Pita se da li namerno lažu i koriste floskule ili zaista slepo veruju u propagandu, zašto izbegavaju reči poput „hvala“ i „izvinite“ i ostale izraze koji pripadaju spektru predratnih manira (Selenić, 2020: 100–101). Kritikuje i jezik medija u službi vlasti, navodeći da „pojedinač ne postoji za novine“ (Selenić, 2020: 194). Pitanje jezika podvučeno je u romanu u više navrata. Tako Jelena izbegava da koristi novousvojenu etikeciju, pa reči „druže“ i „drugarice“ zamenjuje ruskim sinonimom „tavariš“ i makedonskim sinonimom „drugarkata“ (Selenić, 2020: 28). Na taj način Jelena ispoljava bunt i upotrebljava ove izraze kao subverzivnost u odnosu na zvanični jezički kod komunističkog poretka. Njeno znanje i dosetljivost pokazuju se u ovom kontekstu kao svrsishodni, za razliku od Jovanovih jalovih znanja.

Červinski (Czerwiński, 2015: 334) primećuje da glavni sukob likova Selenićevog romana ne počiva na samoj revoluciji kao političkoj promeni nego na problemu „(r)

9 Sličnost sa Odisejevom Penelopom u ovom slučaju je samo asocijativna. Naime, Penelopa naizmeničnim pletenjem i paranjem „kupuje“ vreme u nadi da će Odisej doći, odnosno ima cilj. Irene samo popunjava beskonačno prazno vreme bez ikakvog jasnog cilja.

evolucije kulturnih obrazaca“. Sudar civilizacije i varvarstva, prema Sarmijentovoj terminologiji, ne može proći bez potresa. Na primer, Jovan ne zna šta znači skraćenica DFJ¹⁰, a Krsman pravi pošalicu na račun Betovenove *Pete simfonije*, pa tako kaže „Kuj mi garantuje da nije Četvrta“ (Selenić, 2020: 103). Krsmanovo neznanje proći će potpuno neopaženo u krugovima moći ili će biti prihvaćeno kao uspela šala, dok Jovana njegovo neznanje može koštati socijalnog statusa, pa i života. Dok je kod Selenića susret prefinjenosti sa „geaklukom“ (Žunić, 1999: 145) vrlo konkretan, u Kortasarovoj priči je apstraktan, u skladu sa njegovom poetikom fantastike.

3. Selenićevi i Kortasarovi prikazi revolucije i stvarnosti

Selenićev roman *Ubistvo s predumišljajem* prati dve hronološke ravni. Prva je smeštena u autorovu sadašnjicu, odnosno početak devedesetih godina XX veka i raspad Jugoslavije u građanskim ratovima. U takvom okruženju sreću se Jelena Panić, zvana Bulika, nacionalizmom neopterećena studentkinja dramaturgije i pripadnica „kontrakulturnog građanstva“ (Žunić, 1999: 144), i Bogdan Bilogorac, student geodezije i ranjeni srpski vojnik u građanskom ratu u rodnoj Hrvatskoj. Njih dvoje se zaljubljuju i počinju da kroz dnevnike i uspomene Bulikine babe Jelene Ljubisavljević Arandelović, a uz pomoć bakinog prijatelja Branka Kojovića, istražuju njen život i pripremaju knjigu pod naslovom *Ljubavni život moje bake Jelene*. Baka Jelena, izdanak građanske porodice, provela je život sa očuhom Stavrom Arandelovićem i njegovim sinom Jovanom, kog je doživljavala kao brata. Sa pobedom komunista, Arandelović kao predstavnik stare elite gube svoja prava, a Jelena, kako bi spasila očuha iz logora Banjica, upušta se u ljubavnu vezu sa moćnim majorom Ozne Krsmanom Jakšićem, tipičnim predstavnikom nove partizanske elite. Dejvid Noris sledećim rečima objašnjava sličnosti između dve epohe kojima se Selenić bavi: „Paralele između 1944. i 1992. godine su nepogrešive kao krizna vremena u kojima je na pomolu doba varvarstva“¹¹ (Norris, 1999: 152). Ipak, razlika u prirodi revolucije leži u tome što je komunistička revolucija bila i socijalna i politička, dok su promene izazvane raspadom Jugoslavije pretežno političke.

Kortasarova priča „Zaposednuta kuća“ prati život naratora i njegove sestre Irene, argentinskih veleposednika koji žive na račun starog porodičnog bogatstva u raskošnoj kući, ne rade apsolutno ništa i isključeni su iz svih aktuelnih dešavanja. Njihovu ispraznu dokolicu narušavaju neobjašnjive pojave, izražene prvo zvukovno, a kasnije i fizički, koje postepeno zaposedaju njihovu kuću, što rezultira njihovim izgonom iz sopstvenog doma, u kom ostaje sve što su ikada imali.

Dakle, u oba slučaja reč je o bratu i sestri koji pripadaju jednom svetu koji nestaje pred naletom nove društvene i državne organizacije. Selenić slika dekadenciju i pokušaj očuvanja identiteta građanske klase (Vukmirović-Stefanović, 2011: 165), što i Kortasar čini, ali uz upotrebu fantastičnih motiva, oličenih u neobjašnjivim silama koje zaposedaju kuću. Selenićev roman i Kortasarova pripovetka odvijaju se

10 Demokratska Federativna Jugoslavija

11 “The parallels between 1944 and 1992 are unmistakable as times of crisis in which an age of barbarism is on the horizon.”

u urbanoj sredini, odnosno glavnim gradovima dveju država – Beogradu i Buenos Ajresu. Tores Vergel (Torres Vergel, 2019: 221) navodi da je jedna od karakteristika kortasarovske neofantastike „mistifikacija urbanih mesta kao oblasti u kojima caruje strah“¹², među kojima se nalazi i kuća.

Sam Kortasar izjavio je da je „Zaposednuta kuća“ napisana kao sećanje na košmar koji je imao, gde je on bio u poziciji Irene i njenog brata naratora. Kortasar piše: „Priča je sadržavala košmar, njegove konkretne elemente; ima udvajanja junaka i intelektualnih nanosa, nekih kulturnih referenci, na književnost, istoriju tog trenutka“¹³, opis kuće“¹⁴ (Kortasar, 2018: 58). Sa istom situacijom suočava se i Selenićeva predratna buržoazija u sudaru sa ratnim pobednicima i novom komunističkom elitom.

Iako tematski srodna dela, *Ubistvo s predumišljajem* i „Zaposednuta kuća“ veoma se razlikuju po pitanju upotrebe književnih postupaka. Selenićev roman je istorijskog i ljubavnog žanra, dok je strukturno postmodernistički. Realistički narativni postupak preklapa se sa postmodernističkom tehnikom pseudodokumentarnosti. Kortasarova priča odgovara njegovoj poetici socijalno angažovane ili psihološke fantastike, koja polazi od stvarnosti i u nju unosi fantastične elemente, čineći je tako bizarnijom, jezivijom ili grotesknijom. Jedini podatak koji nas smešta u određenu vremensku ravan u Kortasarovoj priči jeste rečenica koja glasi: „Od 1939. ništa vredno nije stizalo u Argentinu“¹⁵ (Kortasar, 2012: 10), a to je upravo predratni period u kome počinju da se uspostavljaju populistički režimi. Vrlo slična referenca na pustoš koju ovi režimi donose javlja se i u Selenićevom romanu. Opisujući Jelenin stil, Branko govori: „ne znam gde je nalazila te stvari [bundu, muf, svilene čarape] u pustom Beogradu koji je četiri godine sve što je imao menjao za brašno i svinjsku mast“ (Selenić, 2020: 29). Četrdesete godine XX veka za junake oba književna dela predstavljaju period u kom nestaju vrednosti koje su činile temelj njihovog sveta.

U svom tekstu o književnosti i revoluciji Kortasar iznosi nekoliko stavova koji se podudaraju sa Selenićevom poetikom. Neki od njih su: „sebe smatram angažovanim piscem suočenim sa stvarnošću“¹⁶ (Cortázar, 1971: 46) i „revolucionarno književno delo nije samo ono koje ima revolucionarnu sadržinu, već i ono koje teži da izazove revoluciju u književnosti, njenoj formi i u tu svrhu koristi [...] i dekonstrukciju jezika“¹⁷ (Cortázar, 1971: 73). Tako Kortasar poseže za fantastikom, a Selenić za postmodernističkim inovacijama u smislu preklapanja narativnih tokova, dokumentarnosti i pseudodokumentarnosti, fragmentarnosti, uokvirene priče, polifonije. Alasraki (Alazraki, 1989: 6) kao jednu od karakteristika Kortasarove poetike ističe odnos individue i istorije, odnosno dualizam koji je prisutan i kod Selenića.

12 "la mitificación de parajes urbanos como áreas donde reina el horror"

13 Kurziv je autorski.

14 Prev. Sofija Živković

15 "Desde 1939 no llegaba nada valioso a la Argentina" (Cortázar, 1970: 5). Svi prevodi iz priče „Zaposednuta kuća“ citirani su prema prevodu Aleksandre Mančić.

16 "yo mismo me considero comprometido y cara a cara con la realidad"

17 "la novela revolucionaria no es solamente la que tiene un "contenido" revolucionario sino la que procura revolucionar la novela misma, la forma novela, y para ello utiliza [...] la fractura del lenguaje"

U oba književna dela javlja se brisanje granica između fikcije i istorije kao tipična postmodernistička odlika. Kortasar koristi istorijsku, stvarnosnu podlogu kako bi u nju uneo fantastične elemente i motive, tvoreći tako fikcionalno delo. Selenić pak samo formalno eksperimentiše sa postmodernom, pa tako kroz inkorporiranje pseudoizveštaja, dnevnika, pisama, ali i stvarnih novinskih članaka, poput fotokopije teksta Marka Ristića u *Politici*¹⁸, zapravo pojačava verodostojnost svoje proze. Naime, Selenić uključuje u roman dva autentična reprintsa tekstova objavljenih 27. i 28. novembra 1944. godine na naslovnim stranama *Politike*. U pitanju su „Saopštenje Vojnog suda Prvog korpusa NOVJ¹⁹ o suđenju ratnim zločincima u Beogradu“ i Ristićev tekst povodom ove presude pod nazivom „Zajedno su pošli u smrt oni koji su zajedno pošli u zločin“. Tekstove pronalazi fikcionalni lik Bogdana dok sačinjava takozvani *Inventarium Helenae*, odnosno spisak tekstova i dokumenata koje su Bulika i on našli među stvarima babe Jelene. Ristićev tekst opisuje članove pretkomunističkog građanskog društva kao one „koje je do juče Beograd smatrao svojim uglednim građanima, i koji su se nametali kao elita srpskog naroda“ (prema Selenić, 2020: 93), najavljujući i opravdavajući osvetu nove elite oličene u komunističkom poretku.

4. Šta ostaje iza revolucije?

Posledice socijalnih revolucija u *Ubistvu s predumišljajem* i „Zaposednutoj kući“ mogu se podeliti na finansijske i socijalne, emocionalne, kao i intelektualne. Takođe, niz podudarnih motiva javlja se u *Ubistvu s predumišljajem* i „Zaposednutoj kući“: odnos brata i sestre, incest, dekadencija i gašenje loze, uzurpacija životnog prostora, bogatstvo predaka, figura nemoćnog intelektualca (Vukmirović-Stefanović, 2011: 172).

Finansijske posledice odnose se na gubitak imovine, a sa njom i društvenog položaja. Valentina Vukmirović-Stefanović (2011: 167) opisuje te gubitke kod Selenića kao „krah stečenih odlika privatnosti“. Isti problem zapažamo i kod Kortasara – gubitak doma ujedno znači i gubitak intime i sigurnosti. Kuća takođe označava i gubitak moći za stare građanske porodice, kakve su Arandževići i Nerandžići, Jelenina porodica sa majčine strane, kao i porodica Irene i njenog brata. Na kraju priče navodi se da je u kući ostala ušteđevina od 15000 pezosa, čime je istaknut još jedan njihov materijalni gubitak.

Demarć i Ernaís (Demarć, 2015: 164; Hernaíz, 2020) navode da je u nekoliko Kortasarovih priča sa antiperonističkim prizvukom prisutna šema „invazija – moja/ naša nemoć – beg“²⁰ proučavaoca Andresa Aveljanede (Andrés Avellaneda). Upravo je to šema delovanja protagonista „Zaposednute kuće“. Irene i njen brat ne umeju da se suprotstave silama koje ih, prostoriju po prostoriju, gone iz njihovog doma. Jedini izlaz vide u begu, odnosno odricanju od života koji su oduvek vodili.

18 Slobodan Bogunović (prema Čolić, 2021) opisuje ovaj tekst kao „čas suštinskog, ne fizičkog nestanka jednog vrhunskog lista“.

19 Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije

20 “invasión – impotencia (del nosotros/yo) – huida”

Emocionalne posledice nadovezuju se na finansijske. Predstavnici stare elite suočavaju se raspadom jednog sveta u kome su živeli kao pod staklenim zvonom, ali je to ujedno bio jedini svet koji poznaju. Jovan taj raspad opisuje kao „biblijsku pošast“ (Selenić, 2020: 43, 46). U pismu sa Mirovne konferencije u Parizu Jelena zgroženo opisuje Jovanu da je ceo svet nacionalizovan, da su zavladaile, svaka na svoj način, prostačke nacije, Amerikanci i Rusi, i da najveći ratni gubitnik nije Hitler niti Musolini već – stara građanska elita, kojoj i Jovan i Jelena pripadaju. U tom smislu značajne su dve slične scene: kraj Kortasarove priče, koji podseća na izgon iz raja, kada Irene i narator stoje zagrljeni na ulici ispred svoje već bivše kuće, i kraj Jeleninog pisma koje nikada nije poslala Jovanu, gde njih dvoje opisuje kao anđele bez domovine „jer Raja više nema, jer sveta više nema“ (Selenić, 2020: 182).

I Selenić i Kortasar ističu repetitivnu ispraznost građanskog života svojih likova. Tako Jovan Jeleninu i svoju rutinu opisuje rečima „postadoh svestan obredne prirode svakojutarnjeg događaja“ (Selenić, 2020: 42), dok Kortasarov narator svakodnevicu opisuje ovim rečima: „Ručavali smo uvek tačno u podne; nije ostajalo da se radi više ništa osim pranja ono malo prljavih sudova“²¹ (Kortasar, 2012: 9). Osećaj uzdrmanosti prisutan je kod svih junaka, i Selenićevih i Kortasarovih. Oni su snobovi koji žive dekadentno (najočiglednija je incestuoznost), puni beskorisnog znanja i u strahu od siromaštva. Tako Jelena kaže Jovanu:

– Smrt nije najgora stvar na svetu.

Pitam [Jovan]:

– Šta je gore od nje?

– Siromaštvo – kaže Jelena. – Nikad neću biti siromašna, Jovane. (Selenić, 2020: 158)

Na ovom primeru najbolje se vidi Jelenina filozofija adaptacije, što potvrđuje da, za razliku od Jovana, Jelena poseduje dozu vitalizma koji je može održati i u novom poretku. Njena pragmatičnost ogleda se u tome što želi da zadrži nešto od starih privilegija i u novom svetu. U pomenutom pismu iz Pariza, Jelena piše: „TO JE SVET, JOVANE, U KOJI ĆE KRSMANI UĆI LAKO, A MI, ILI UZ NJIH, ILI NIKAKO“ (Selenić, 2020: 176). Ovakav stav drastično se razlikuje od ponašanja Irene i njenog brata, koji se pred novim svetom povlače i pristaju na poraženost. Interesantan je primer jednog od sporednih likova Selenićevog romana, Slavka Vrcalova, Stavrinog cimera iz zatvora. Nekadašnji boem i student prava, Vrcalov postaje nakon socijalne revolucije disident i zatvorenik. Govoreći Jeleni i Bogdanu o Krsmanu Jakšiću, navodi: „znate vi šta je pukovnik Ozne u to doba bio! Bog pa malo više od njega! Mož da vas ubije, mož da vas spase! Ta mož šta oće!“ (Selenić, 2020: 168).

Intelektualne posledice revolucije kod Selenića oličene su u liku Branka Kojovića Fijakera, Jeleninog kolege iz Tanjuga, koji pomaže Buliki da sazna istinu o svojoj babi. On sa distance i sa prezirom posmatra promene koje zahvataju Beograd i doživljava ih isključivo kao društvene, a ne kao političke. Već sam njegov

²¹ “Almorzábamos a mediodía, siempre puntuales; ya no quedaba nada por hacer fuera de unos pocos platos sucios.” (Cortázar, 1970: 4)

nadimak Fijaker asocira na staru buržoasku ugladenost predratnog Beograda (Apic, 2016: 10). Zanimljivo je da Branko ima izrazito negativan stav i prema četnicima i prema partizanima, za razliku od, recimo, Stavre, koji otvoreno pomaže Četnički pokret (Selenić, 2020: 111, 112). Branko novi svet posmatra sa „građansko-civilizacijskim gađenjem“ (Žunić, 1999: 139) i Beograd pod komunističkom vlašću naziva vartolomejskim. On ponašanje partizana u oslobođenom Beogradu opisuje kao „mladu i preku filosofiju istosti“ (Selenić, 2020: 28), koja potiskuje prava na različitost, koju za njih oličavaju i Jelena i Jovan i Stavra. Selenićevi likovi potpadaju pod kategoriju *homo politicus*, ljudi sa istorijskom svešću (Czerwiński, 2015: 333, 336), svesnih istorijskog i političkog vrtloga koji ih okružuje. Kortasarovi likovi pak potpuno su isključeni iz političke stvarnosti i biraju život u mentalnom eskapizmu; kod Selenića neki likovi takođe odbijaju da joj se imalo prilagode (Jovan), a neki poluuspešno to pokušavaju (Jelena, Branko).

Vrhunac nepomirljivosti između stare i nove elite predstavlja čuveni Jovanov monolog (Selenić, 2020: 155) o ponašanju novopridošlica u gradu: „svaka kuća u kojoj su oni štala postaje [...] oni smrde na strv [...] oni lopatom zatuku svoje ostarele očeve [...] oni guzicu brišu prstom o zid [...] oni riču, vaške ne trebe, šugu ne leče [...] oni će ulice beogradske preorati da ih podsećaju na zavičaj“. Ovakav Jovanov stav dovodi do finalne tragedije u narativnom toku u vezi sa posleratnim Beogradom, pa tako Jovan ubija Krsmana, a potom izvršava samoubistvo.

Interesantan je opis Stavrinog uspona od seljačkog sina do uspešnog gradskog industrijalca. Za razliku od Jovana i Jelene, Stavra je morao da se bori za statusni i finansijski uspon na društvenoj lestvici. U tom smislu, sličniji je Krsmanu, koji takođe dolazi sa sela u urbanu sredinu i u njoj se penje na toj istoj lestvici. Politički poredak se razlikuje od onog iz dvadesetih i tridesetih godina XX veka, kada je Stavra izrastao u veleposednika, ali je formativni put vrlo sličan. S druge strane, mogu se porediti i Bogdanov i Krsmanov status novopridošlice. Obojica su u kulturološkom smislu stranci u Beogradu, iako su u svojoj zemlji, ali Krsmanu politička pobeda njegove strane daje osećaj moći i samouverenosti. Bogdan je pak nesiguran i zbunjen i ponaša se nenametljivo, pošto rat u Hrvatskoj i dalje traje u momentu njegovog boravka u Beogradu i još je neizvesno da li je on pobednik ili gubitnik tog rata.

U oba književna dela jedna od posledica izolovanog života u doba revolucionarnih i postrevolucionarnih promena jeste i dekadencija i gašenje aristokratskih loza. Irene i narator su brat i sestra po krvi, dok Jelena i Jovan nisu. Ipak, odrasli su zajedno i odgajani su u bratsko-sestrinskom duhu. Stoga Dragan Žunić (1999: 138) odnos Jelene i Jovana opisuje kao socijalno-incestnu vezu, koja se zaista i telesno ostvaruje, dok je kod Kortasara, ako uzmemo u obzir aluzije na brak, u pitanju biološki incest: „ovaj naš jednostavni i tih brak između sestre i brata [je] neizbežni svršetak rodoslova koji su zasnovali praded a i prababa u našoj kući“²² (Kortasar, 2012: 9). Iako su prikazani kao kontrapunkt nadolazećeg primitivizma, svi likovi svojim incestuoznim ponašanjem oličavaju dekadenciju civilizacije kojoj pripadaju.

22 “simple y silencioso matrimonio de hermanos, era necesaria clausura de la genealogía asentada por los bisabuelos en nuestra casa” (Cortázar, 1970: 4)

Njihova radikalna zatvorenost prema spoljašnjem svetu u skladu je sa njihovom očiglednom ili nagoveštenom endogamijom. Gašenje njihove loze poklapa se i sa gašenjem jedne društvene strukture – argentinske buržoazije (Levinson, 2004: 102).

Jovanovim samoubistvom zatire se porodica Arandelović, dok Jelena na svet donosi Bulikinu majku Anabelu, za koju se ne zna da li je Jovanova ili Krsmanova ćerka, a potom Anabela u duševnoj bolnici izvršava samoubistvo. Irene i njen brat biraju usamljenički život sličan braku, dok Jovan govoreći o odnosu sa Jelenom kaže: „Jelena, naime, nalazi da je naša simbiotička bliskost – opasna, jer je neobjašnjiva“ (Selenić, 2020: 49–50). Selenićevi likovi svesni su izopačenosti svoje veze, naročito Jelena, koja i odlučuje da prekine taj odnos. Kortasarovi junaci pak ne odaju utisak upitanosti o moralnom aspektu svoje veze i prepuštaju joj se, koristeći spoljašnje faktore kao neku vrstu izgovora. Za njih endogamija nije samo posledica izolovanosti usled socijalnih prevrata, već je i jedan od uzroka njihove apsolutne neuklopljivosti u bilo kakvu društvenu stvarnost.

Uzurpacija životnog prostora centralna je tema Kortasarove priče, vidljiva već u naslovu. Radnja priče gradi se oko zatvorenosti prostora u kom protagonisti žive u izolaciji (Yushimito del Valle, 2009). U oba književna dela, kuće stare elite prepune su simbolički važnih predmeta: knjiga, fine odeće, goblena, čajnika, klavira, miljea, lula – svega sto asocira na bogatstvo, eleganciju i dobar ukus. Kortasar je gubitak kuće prikazao simbolički, kao čin izveden od strane apstraktnih, nevidljivih i, kako kaže Bret Levinson (2004: 99), možda i imaginarnih sila. Levinson (2004: 100) i Tores Vergel (Torres Vergel, 2019: 223) takođe skreću pažnju na marksističko tumačenje „Zaposednute kuće“. Naime, Irene i njen brat žive na račun akumulacije kapitala (nasledstva svojih predaka, oličenog u kući i renti koju dobijaju od imanja), što je u suprotnosti sa načelom cirkulacije, odnosno raspodele i kruženja dobara. U tom smislu, napad iznutra na njihovu kuću može se tumačiti kao suštinska kazna za introvertni život mimo novoustanovljenih pravila dinamičnog društva. Napad se simbolički može interpretirati kao napad radničke klase, odnosno proletera, koji suštinski smatraju da imaju pravo na raspolaganje tim dobrom. Zaposedanje se odvija u dve faze: prvo se zaposeda zadnji deo kuće, u kom su prostorije koje odražavaju potrebe i ideologiju stare elite (spavaće sobe, biblioteka i trpezarija), odnosno one koje nisu nužne za običan život. Potom se zaposeda i prednji deo, u kom se nalazi i ono najnužnije za normalno funkcionisanje, poput kuhinje, kupatila i dnevne sobe. Ovakvim književnim sredstvima Kortasar poetično opisuje proces konfiskacije i nacionalizacije, koji Selenić prikazuje sa mnogo više realističnih, prepoznatljivih detalja.

U tom smislu, zanimljiva je i simbolika prašine koju Irene i brat gotovo opsesivno čiste. „Buenos Ajres je možda čist grad, ali za ovo ima da zahvali svojim stanovnicima i ničemu drugom. U vazduhu je previše prašine“²³ (Kortasar, 2012: 11), rečenica je koja se može tumačiti kao kritika pristizanja nižih klasa u glavni grad (Levinson, 2004: 101) i stanje stare elite koju prekriva istorijski zaborav. Kategorija

23 “Buenos Aires será una ciudad limpia, pero eso lo debe a sus habitantes y no a otra cosa. Hay demasiada tierra en el aire.” (Cortázar, 1970: 6)

prostornosti proteže se kroz čitavu priču: pominje se da je kuća protagonista prostrana i stara i da u njoj može da živi i do osam osoba, da se „danas“, odnosno u momentu nastanka priče, materijali od kojih su građene stare kuće vrlo unosno rasprodaju, da je kuća, ukoliko su hrastova vrata bila zatvorena, izgledala kao „jedan od stanova kakvi se danas grade, jedva da se pomeriš“²⁴ (Kortasar, 2012: 11). Sve su to aluzije na novi stil života karakterističan za Peronov režim, gde se prostor daje nižim slojevima, te se formira i novi koncept stanovanja po meri nove masovne društvene klase u usponu.

U Selenićevom romanu gubitak stana je bukvalan: komunisti konfiskuju Stavrinu kuću na Senjaku, a potom deo vile u Krunskoj, u koju su se preselili Jelena i Jovan, dodeljuju proleterima. Tako je Selenić, kao i u mnogim drugim svojim delima, oslikao fenomen zajedničkog stana i sustanara (Vukmirović-Stefanović, 2011: 174). Kroz oba književna dela reflektuju se prelaz sa dominantno privatne na dominantno državnu, društvenu svojinu, kao i posledice mera konfiskacije, nacionalizacije i agrarne reforme. Kao jedna od posledica socijalne revolucije primetno je i nastojanje običnog naroda da se približi pobednicima i obezbedi svoje mesto uz njih. Primer za to su izjave svedoka sa suđenja Stavri. Oni mahom ponavljaju floskule o klasnom i državnom neprijatelju i okupatorima, što iz straha od nove vlasti, što iz želje da se osvete bivšem bogatom gazdi (ovde se možemo setiti Selenićeve teze o osveti sela prema gradu).

Červinski (Czerwiński, 2015: 337) govoreći o *Ubistvu s predumišljajem* ističe da ovaj roman predstavlja demistifikaciju srećnog završetka Drugog svetskog rata i njegovih modernizacijskih tokova. Suptilnim sredstvima fantastike Kortasar takođe razobličava peronistički populizam i ukazuje na nužnost aktivnog uključivanja svih društvenih slojeva u politički život. Redondo (2007: 14) ističe da se kroz Kortasarove književne tekstove zaključuje da su za njega intelektualci imali značajnu ulogu u toku revolucionarnog procesa i da im je zamerao što nisu zauzeli aktivan stav prema Peronovom režimu. Irene i njen brat personifikuju upravo te inertne, samodovoljne intelektualce, koji gube sve što imaju delom i usled sopstvene pasivnosti. Odras takvog pasivnog stava jeste naratorova rečenica: „Može da se živi a da se ne misli“²⁵ (Kortasar, 2012: 13). Redondo (2007: 17) naglašava i Kortasarov skepticizam prema približavanju intelektualaca i narodnih masa (radnika). Selenić ima nešto blagonakloniji stav prema svojim građanskim junacima, ali istovremeno kritikuje njihovu statičnost i zatvorenost u jedan nepostojeći i nepragmatični svet, osuđujući mnoge njegove dekadentne crte.

5. Zaključak

Kortasar se celog života izjašnjavao kao antiperonista, pa je i emigrirao u Pariz 1951. godine jer mu nije odgovarala društvena i kulturna klima u Argentini (Alazraki, 1989: 9, 10). Selenić se od početka svog književnog stvaralaštva etablirao kao kritički nastrojen pisac, pa su neka njegova dela prolazila kroz cenzure i delimične zabrane, poput romana *Pismo glava* (1984).

24 “daba la impresión de un departamento de los que se edifican ahora, apenas para moverse” (Cortázar, 1970: 6)

25 “Se puede vivir sin pensar.” (Cortázar, 1970: 9)

U emisiji *Nivo 23* Selenić (1993) kroz sopstvenu percepciju istorijskih događaja analizira i percepciju svojih književnih junaka, parafrazirajući epizodu o susretu Jelene i seljaka Radoja iz Ripnja, koji se raduje sunovratu građanstva. Selenić navodi da, naročito u kontekstu novih sukoba devedesetih godina, Beogradu treba „izlečenje od revolucionarne promene“ (Selenić, 1993). I Selenićevo i Kortasarovo delo predstavljaju kritički osvrt na totalitarne režime i istoriju koju pišu i uspostavljaju pobednici. Njihovi junaci su suvišni ljudi, neprilagodljivi i teško uklopljivi, ili kako to pomirljivo kaže Bogdan za Jelenu, Jovana i Krsmana, „svis oni nesretnici u zlu vremenu“ (Selenić, 2020: 175).

Kortasar se putem fantastike namerno udaljava od istorijske stvarnosti i pretvara je u fikciju, dok se Selenić stvarnosti čvrsto drži i insistira i na (pseudo) dokumentarnoj potpori za svoju fikciju. Kako to objašnjava Noris, dokumentarnost se kod Selenića pojavljuje kao fetiš u cilju fiksiranja identiteta likova (Norris, 1999: 150), građanskog i nekomunističkog.

Književna dela *Ubistvo s predumišljajem* i „Zaposednuta kuća“ sadrže čitav niz zajedničkih tematsko-motivskih elemenata: bratsko-sestrinski odnos, incest, dekadencija aristokratije i buržoazije, gubitak životnog prostora i privatnosti, jalovi intelektualizam. Prikazuju istorijski bliske događaje, bave se pitanjem uticaja totalitarizma i socijalnih revolucija četrdesetih godina XX veka na privatni život i sadrže ideološke komponente. Selenić posledice revolucije opisuje sa više ideološke oštine i uz očigledniju naklonost prema pripadnicima građanskog sveta. Kortasar pak zadržava distancu u odnosu na svoje likove, prepuštajući im da sami iznesu svoju priču (to čini Irenin brat) i ostavljajući više prostora za višesmislena tumačenja.

Glavni likovi u oba dela jesu braća i sestre iz urbanog, građanskog sloja u incestuoznim vezama, koje svojom dekadentnošću simbolizuju i njihovu društvenu propast. Oni objedinjuju u sebi odlike civilizacije i varvarstva, na kojima se zasniva i njihov sukob sa proleterima i novim elitama. Ne uspevaju da se izbore za očuvanje nasleđenog bogatstva, te se tako pokazuju i kao dekadentni i manje sposobni u odnosu na svoje pretke. Njihova intelektualnost ispostavlja se kao jalova i nesvrshodna u novom društvenom kontekstu.

Slobodan Selenić i Hulo Kortasar u svojim delima, romanu *Ubistvo s predumišljajem* i pripovesti „Zaposednuta kuća“, prikazuju slom građanskih društava pod naletom socijalnih revolucija – komunističke, odnosno peronističke. Suživot starih i novih elita ispostavlja se kao nemoguć i disfunkcionalan jer novi poredak donosi nove vrednosti i stil života, kom stare elite ne uspevaju da se prilagode. Protagonisti Jelena, Jovan, Stavra i Branko, kao i Irene i njen brat, osećaju na svojoj koži finansijsko-socijalne, emocionalne i intelektualne posledice radikalnih društvenih promena, oličenih pre svega u gubitku privatnosti, životnog prostora, a sa njim i društvenog položaja i ugleda, krizi identiteta i osećaju izgnanstva i suočavanju sa činjenicom da kulturna ili intelektualna nadmoć ne znači nužno i društvenu nadmoć. Nedovoljno sposobni da se uhvate u koštac sa tim posledicama, oni propadaju i gube sopstveni identitet, gubeći tako i mogućnost da opstanu u novom svetu, čak i kada bi za to dobili šansu. U novouspostavljenom društvenom

poretku Selenićevi i Kortasarovi likovi braće i sestara dospevaju u poziciju „drugosti“ zbog koje bivaju stigmatizovani. Selenićeva građanska klasa oseća krizu identiteta i (delimično) pokušava da je prevaziđe, dok Kortasarovi likovi ignorišu stvarnost i nesvesni su krize dok im identitet ne postane direktno fizički, prostorno ugrožen. Sarmijentovom terminologijom rečeno, varvarska vitalnost pobeđuje civilizovanu, ali dekadentnu nemoć i slabost koja ne ume da se uključi u dinamičnu stvarnost.

Napomene: Rad je nastao u okviru naučnoistraživačkog rada na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu, gde je autorka angažovana kao stipendistkinja Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

Rad je usmeno izložen na I naučnoj konferenciji za mlade istraživače i doktorande *Savremeni tokovi u izučavanju jezika, književnosti i kulture* na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu (27. i 28. maj 2022. godine).

Literatura

- Alazraki, J. (1989). *Imaginación e historia en Julio Cortázar*. In S. Neumeister (Ed.), *Actas del IX Congreso de la Asociación Internacional de Hispanistas* (pp. 3–19). Frankfurt am Main: Vervuert Verlag.
- Apic, M. (2016). *Asesinato premeditado de Slobodan Selenic: una mirada sobre la guerra en Yugoslavia*. *Revista de Filología Románica*, 33, 9–19.
- Bilefeld, U. *Stranci: prijatelji ili neprijatelji* (D. Gojković, prev.). Beograd: Biblioteka XX vek.
- Cortázar, J. (1971). *Literatura en la revolución y revolución en la literatura: algunos malentendidos a liquidar*. In O. Collazos, J. Cortázar y M. Vargas Llosa, *Literatura en la revolución y revolución en la literatura: polémica* (pp. 38–77). Virginia: Siglo XXI Editores.
- Czerwiński, M. (2015). *Unuci i preci: dva vida ratne ponovljivosti u savremenom romanu*. *Književna istorija*, 156, 327–340.
- Čolić, M. (2021). *Foto-istorija: Dan kad je Marko Ristić torpedovao „Politiku“*. Nova.rs. <https://nova.rs/kultura/foto-istorija-dan-kad-je-marko-ristic-torpedovao-politika/>
- Demarchi, R. (2015). *Literatura y política. Cómo leer el antiperonismo de Cortázar*. *Revista Pucara*, 26, 161–178.
- Guerra Guanga, C. X. (2022). *La representación de la política latinoamericana en “Casa Tomada” y “Segunda Vez” de Julio Cortázar* (neobjavljen diplomski rad). Universidad Nacional de Chimborazo, Chimborazo. <http://dspace.unach.edu.ec/bitstream/51000/8859/1/UNACH-EC-FCEHT-PLL-0010-2022.pdf>
- Hernaiz, S. (2020). *Peronismo... ¿y lo otro? La lucidez narrativa de Cortázar*. Academia.edu. https://www.academia.edu/33426824/Peronismo_y_lo_otro_La_lucidez_narrativa_de_Cort%C3%A1zar
- Kautsky, K. (1977). *Socijalna revolucija. Politička misao*, 14, 305–314.
- Kortasar, H. (2018). *Časovi književnosti* (S. Živković, prev.). Beograd: Čigoja štampa.

- Krstić, Z. (2014). Peronizam kao model društvenog i političkog razvoja: savremeni argentinski mit. *Međunarodni problemi*, 1-2, 137–159.
- Levinson, B. (2004). Populism, Aesthetics, and Politics for Cortázar and for Us: Houses Taken Over. *Latin American Literary Review*, 63, 99–112.
- Maluf, A. (2016). *Ubilački identiteti: nasilje i potreba za pripadanjem* (V. Cakeljić, prev.). Beograd: Laguna.
- Norris, D. (1999). *In the Wake of the Balkan Myth: Questions of Identity and Modernity*. London: Palgrave Macmillan.
- Pavlović-Samurović, Lj. (1993). *Leksikon hispanoameričke književnosti*. Beograd: Savremena administracija.
- Perón, J. (1950). *Las 20 verdades peronistas*. <http://www.pjcordoba.org/archivos/las20verdadesperonistas.pdf>
- Redondo, N. S. (2007). Arte, literatura y política en Julio Cortázar. *Razón y revolución*, 17, 9–19.
- Sánchez Peiró, F. (2006). El espacio en “Casa tomada” de Julio Cortázar. *Literatura: teoría, historia, crítica*, 8, 195–232.
- Sarmiento, D. F. (2012). *Vida de Juan Facundo Quiroga. Civilización y barbarie*. Barcelona: Red ediciones S.L.
- Sebreli, J. J. (1990). *Buenos Aires, vida cotidiana y alienación*. Buenos Aires: Siglo Veinte.
- Selenić, S. (1993). Seljaci i gospoda. U V. Pavlović, *Nivo* 23. <https://www.youtube.com/watch?v=rikk99gXN1Q>
- Torres Vergel, F. (2019). La significación del mal lugar en “Casa tomada” de Julio Cortázar. *Revista de Letras Sao Paulo*, 59, 215–232.
- Yushimito del Valle, C. (2009). Pierre Menard, autor de Cortázar. Aproximaciones a lo neofantástico en “Casa tomada” y “Carta a una señorita en París”. *Espéculo: Revista de Estudios Literarios*, 41. <http://webs.ucm.es/info/especulo/numero41/menacor.html>
- Žunić, D. (1999). *Nacionalizam i književnost: srpska književnost 1985-1995*. Prag: Research Support Scheme.
- Владушић, С. (2019). Стратешка култура и слике ратова из последње декаде 20. века у српској прози. *Војно дело*, 8, 155–165.
- [Vladišić, S. (2019). Strateška kultura i slike ratova iz poslednje deкаде 20. века u srpskoj prozi. *Vojno delo*, 8, 155–165]
- Вујисић, Д. (2015). Питање алтеритета у романима Слободана Селенића. *Philologia Mediana*, 7, 223–236.
- [Vujisić, D. (2015). Pitanje alteriteta u romanima Slobodana Selenića. *Philologia Mediana*, 7, 223–236]
- Вукмировић-Стефановић, В. (2011). Слика грађанског света у романима Слободана Селенића (*Пријатељи, Убиство с предумишљајем, Малајско лудило*). *Philologia Mediana*, 3, 165–179.
- [Vukmirović-Stefanović, V. (2011). Slika građanskog sveta u romanima Slobodana Selenića (*Prijatelji, Ubistvo s predumišljajem, Malajsko ludilo*). *Philologia Mediana*, 3, 165–179]

- Шијаковић, Б. (2012). Критика балканистичког дискурса: прилог феноменологији „другости“ Балкана. У Б. Шијаковић, *Историја - Насиље - Теорија: изабрани „историсофски“ есеји* (стр. 42–81). Београд: Архипелаг.
- [Šijaković, B. (2012). Kritika balkanističkog diskursa: prilog fenomenologiji „drugosti“ Balkana. U B. Šijaković, *Istorija - Nasilje - Teorija: izabrani „istoriosofski“ eseji* (str. 42–81). Beograd: Arhipelag]

Izvori

- Cortázar, J. (1970). Casa tomada. In J. Cortázar, *Bestiario* (pp. 9–18). Buenos Aires: Editorial Sudamericana.
- Selenić, S. (2020). *Ubistvo s predumišljajem*. Beograd: Laguna.
- Кортасар, Х. (2012). Запоседнута кућа (А. Манчић, прев.). У Х. Кортасар, *Сабране приче 1* (стр. 9–14). Београд: Службени гласник.
- [Kortasar, H. (2012). Zaposednuta kuća (A. Mančić, prev.). U H. Kortasar, *Sabrane priče 1* (str. 9–14). Beograd: Službeni glasnik]

Ana Z. Huber

Summary

THE CONSEQUENCES OF SOCIAL REVOLUTIONS IN THE NOVEL *PREMEDITATED MURDER* BY SLOBODAN SELENIĆ AND THE SHORT STORY “HOUSE TAKEN OVER” BY JULIO CORTÁZAR

The aim of this paper is to analyze the literary elaboration of the social revolutions' consequences in the novel *Premeditated Murder* (1993) by Slobodan Selenić and in the short story “House Taken Over” (1946) by Julio Cortázar. Selenić is considering the fall of the bourgeois class and the rise of the new communist elite in postwar Belgrade, while Cortázar is reflecting on the life of former Argentinian landowners in Buenos Aires during the era of Juan Perón's government in the 1940s. Both writers use subtle literary devices to represent the conflicts between the “new” and the “old” elite and the impact of great political twists on the everyday private life of Yugoslav and Argentinian people. We will analyze these two works comparatively and establish the similarities and differences in the literary representations of chronologically close events in two geographically distant countries. We will take also into consideration the concept of civilization and barbarism, established by Argentinian polymath Domingo Faustino Sarmiento. The consequences of social revolutions will be classified as financial and social, emotional, and intellectual. We will explain how each of these groups of consequences has affected the protagonists of Selenić's novel and Cortázar's short story.

Key words: ,

Premeditated Murder, Slobodan Selenić, “House Taken Over”, Julio Cortázar, social revolution, communism, Peronism